

Невигойний біль українців і довічне тавро на совісті росіян

СЬОГОДНІ В НОМЕРІ

«Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз»

Національна стійкість, яку демонструють громадяни України у цій війні, є надзвичайним фактором нашої грядущої перемоги і відновлення країни.

Сергій КВІТ: «Ми переживаємо часи глобальних ціннісних зсувів. Україна змінює світ!»

«Упевнений, що виникне нова система міжнародної безпеки, будуть переосмислені цінності, які об'єднують людей. Україна робить світ кращим!»

«Ми повернемось у Маріуполь!»

«Насичені дні без вихідних та відпочинку, який ми зможемо собі дозволити після остаточної перемоги та відсутності людей, які потребують допомоги»

Українські гемостатики: з лабораторії на передову

Виявилось, що під дією композиції відбувається не тільки швидке згортання крові, але препарат також захищає від інфекцій і поглинає токсини.

На початку квітня світ вразив шок.

Командування російських військ, зрозумівши, що бліцкриг не вдався, Київ не скорився ні в перший день, ні через місяць, подальша спроба оточити українську столицю, наводнити її рашистськими ДРГ чи залякати бомбово-ракетними ударами і терористичними актами закінчується розбитою технікою та сотнями і тисячами «двохсотих», вирішило пом'якшити стратегічні цілі, а якщо точніше - втекти з-під Києва, поки українські Збройні сили остаточно не розмели «другу армію світу».

Українські воїни, тероборонівці, нацгвардійці «підганяли» ворога, який втікаючи вносив з людських хат усе, що міг захопити: від пральних машин і ноутбуків до килимів і унітазів. Залишаючи після себе смерть, руїни, повнечені тіла, вкинуті в братські могили і непоховані, закатовані сім'ї, згвалтовані жінки, чоловіки

і навіть діти... Світ не знав такого звірства з часів Другої світової війни. Більше того, рашисти пішли значно далі фашистських попередників у своїй нелюдській безпричинній маніакальній жорстокості щодо мирних мешканців.

Буча, Ірпінь, Гостомель, Бородянка, Макарів... – невигойний біль у серці кожного українця. І довічне тавро на совісті росіян: не тільки тих, хто безпосередньо причетний, хто наказував, сприяв чи потурав, а й тих, хто мовчки спостерігав, вважаючи, що це його не стосується.

«З жахом усвідомлюємо, що російське суспільство – не лише жертви та заручники кремлівської дезінформації і маніпулятивних новин, вони – повною мірою співучасники цієї масової розправи над невинними, - сказано в заяві НАН України з приводу жахливих фактів, які відкрилися світу, коли загарбники покинули тимчасово окуповані міста і села Ки-

ївщини. - Замість того, щоб виявити притаманну науковому співтовариству громадянську мужність, совість та гідність, - йдеться далі в заяві, - вони відверто поділяють масові розправи над мирними людьми та поширення людиноне-нависницької ідеології»

...Незважаючи на вкрай складну ситуацію в країні, освіта і наука не зникають з поля зору України й українців. МОН займається організацією і проведенням Національного мультипредметного тесту, який відіграватиме цього року роль ЗНО. Учителі шкіл, навіть перебуваючи на передовій, не забувають своїх учнів, готуються і проводять дистанційні уроки в часи «затишшя» - так, як це робить учитель фізики й математики Андрій Бован з Переяслава, про якого ми повідомляли на початку квітня. Працюють зі своїми студентами і викладачі вишів. У квітні на ФБ-сторінці «Газета «Світ» ми розповіли про дека-

на історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка Івана Патриляка, який не тільки воює, а й навчає. Доценту кафедри екології та географії Житомирського державного університету імені Івана Франка Івану Хом'яку побратими «виділили бліндаж», з якого він читає лекції і спілкується зі студентами.

Українці, ми неймовірні!

Як можна порівняти рівень інтересів, світогляд, прагнення тих, хто захищає Україну, - з рівнем інтересів і діями тих, кого послали нас «денацифікувати»? Навіть суворий Генштаб не витримав, назвавши в одному із зведень «другу армію» у світі збіговиськом мародерів, нікчем та воєнних злочинців».

Наш народ непереможний! З нами правда і сила!

І як символ незламності і перемоги добра над злом – лелека знову буде гніздо на постраждалій від ворогів Чернігівщині (с. Новоселівка).

ВИПРОБУВАННЯ

Війна. Вистояти і перемогти

Продовжуємо хроніку українського спротиву

Квітень. Гарячішає на південно-східному напрямку

«Російські окупанти намагаються створити нове угруповання військ на Слобожанському напрямку для встановлення контролю над частинами територій Харківської, Луганської та Донецької областей, включаючи блокаду міст Слов'янськ та Краматорськ», – йдеться в повідомленні Генерального штабу ЗСУ. Ворог продовжує атакувати Попасну.

«1 квітня ворог намагався великими силами прорвати нашу оборону, всі атаки відбиті», – повідомляє пресслужба ОТУ «Схід». Знищено особового складу – до 280 осіб, танків – 6, БТР – 22, БМП – 19, артилерійських систем, мінометів – 6, РСЗВ – 2, АТ – 14, БПЛА – 3.

Окупанти відступають з Київської області.

Російські війська відступають в бік державного кордону з республікою Білорусь, вивозячи вкрадені цивільні автівки і награбоване майно. У складі колон також вантажівки, автобуси, мікроавтобуси. Противник вивозить усе, що було награбовано.

Російські невігласи пограбували ЧАЕС перед тим, як її покинути. Про це повідомив голова державного агентства з управління зоною відчуження: «Розікрали усі більш-менш цінні речі – комп'ютери, якісь там кавоварки, чайники. Деякі контейнери з майном, яке перебувало на Чорнобильській АЕС, також повантажили на свої автомобілі та вивезли», – зазначив Євген Крамаренко.

Відходячи, загарбники чинять злочини. Бучанська міська рада застерігає не заходити на кондитерську фабрику «Деліція»: рашисти замінували територію, а печиво отруїли».

Повідомлення про відведення російських військ із території Чернігівської та Київської областей не повинно вводити в оману українське суспільство, – зазначив секретар РНБО Олександр Данилов. Путін не полишив бажання знищити Україну. «Треба розуміти, що у нас попереду ще дуже багато боїв, нам треба боронити свою країну, і розслаблятися нікому не раджу».

А тим часом, Роскомнадзор з перших днів війни намагається воювати з Вікіпедією проти статті «Вторжение России на Украину (2022)», погрожує штрафом «за невідання інформації», «спрямованої на дезінформацію російських користувачів».

2 квітня. Страшний лічильник

На тимчасово зайнятих територіях ворог продовжує вчиняти протиправні дії, вдається до викрадення місцевих жителів, обстрілів житлових кварталів населених пунктів, мінування об'єктів цивільної інфраструктури, пограбувань та мародерства.

В Алчевськ, до місцевої лікарні з району ведення бойових дій поблизу Попасної надійшло близько 30 поранених окупантів-кадіровців. Загиблих окупанти залишають на полі бою.

Генеральний штаб Збройних сил України повідомляє: війська

рф з 24 лютого по 2 квітня втрапили близько 17,8 тис. особового складу, танків – 631, БМ – 1776, артилерійських систем – 317, РСЗВ – 100, засобів ППО – 54, літаків – 143, гелікоптерів – 134, автомобільної техніки – 1236, кораблів / катерів – 7, цистерн з ПММ – 76, БПЛА оперативно-тактичного рівня – 87, спеціальної техніки – 24, пускових установок ОТРК/ТРК – 4.

Оперативна інформація станом на 12:00 2 квітня.

На Сіверському напрямку окремі підрозділи 41-ї загальновійськової армії продовжують блокувати Чернігів. Основна частина угруповання зосереджена для відходу на територію російської федерації.

З Броварського напрямку на території Курської області рф готуються до висунування основної частини підрозділів 2-ї загальновійськової армії.

На Донецькому напрямку противник зосереджує основні зусилля на взятті населених пунктів Рубіжне, Северодонецьк, Попасна, Троїцьке, Авдіївка, Мар'їнка, Красногорівка. Намагається встановити повний контроль над містом Маріуполь. На Південнобузькому напрямку – проводить штурмові дії з метою виходу на адміністративні кордони Херсонської області.

Місто Ізюм на Харківщині від початку березня заблоковане російськими окупантами. Мешканці стали заручниками в руках ворога, який не надає гуманітарних коридорів і відмовляється пропускати продуктивні вантажі та медикаменти.

Впродовж місяця лише підрозділи Національної поліції затримали близько 600 диверсантів. Про це повідомив в ефірі телемарафону перший заступник міністра внутрішніх справ Євгеній Єнін.

Страшний лічильник: кожні 6 годин путін в Україні вбиває одну дитину, кожні 3 години його орки травмують одного маленького українця. Про це повідомив у Фейсбукці уповноважений Президента з прав людини Микола Кулеба.

Туреччина готова надати судна для евакуації жителів Маріуполя морем. Про це заявив міністр оборони Туреччини Хулусі Акар. У першу чергу для евакуації мирного населення та поранених, турецьких та інших громадян із Маріуполя.

Мешканці Рубіжного, яких «евакуювали» до тимчасово окупованого Луганська, вимагають, щоб їх повернули назад. В гуртожитку, де їх поселили, вони вивисили укра-

їнський прапор, провели проукраїнський мітинг і заявили, що вони нормально жили і не треба було їх «звільняти», і що вони хочуть повернутися назад і жити в Україні»

Ситуація на Київщині. 3 квітня

Найбільш небезпечні напрямки – північ Вишгородського та Бучанського районів. Загалом руйнування зафіксовано у 35-ти з 69-ти територіальних громад області. Критичних руйнувань завдано у Бучанській, Ірпінській, Гостомельській, Бородянській, Макарівській, Великодиммерській і Пісківській громадах.

Дані по районах. Білоцерківський, Бориспільський, Обухівський і Фастівський райони – ситуація контрольована.

Броварський район. Проблемним є замінування територій, де проводилися бойові дії. Зокрема, це Великодиммерська, Калитянська та Баришівська громади. Частково відновлене електропостачання в селах Рудницьке, Велика Димерка, Шевченкове та Зоря.

Ситуація у Березанській, Броварській міських, Згурівській, селищній та Зазимській сільській громадах контрольована.

Бучанський район. Макарівська громада – зв'язку немає, води, газу, електрики немає. Бородянська громада – зв'язку немає, зруйновано інфраструктуру. Немішаївська громада – інфраструктура зруйнована, зв'язку практично немає.

Бучанська громада – інфраструктура зруйнована. Гостомельська громада – інфраструктура зруйнована. У братських могилах Бучі вже поховали 280 людей. Після звільнення місто сильно зруйноване, а його вулиці вкриті тілами мертвих людей.

Ірпінська громада – ЗСУ контролює Ірпінь. Інфраструктура зруйнована.

Дмитрівська громада – частково відсутнє світло.

Білогородська, Пісківська, Борщагівська, Вишнівська, Коцюбинська громади функціонують в штатному режимі.

Вишгородський район. В Іванківській, Димерській та Поліській громадах – гуманітарна катастрофа, відсутній зв'язок, електропостачання, продукти харчування та ліки.

Славутич має потребу в продуктах харчування, пальному та медикаментах.

У Києві від початку повномасштабного вторгнення російських військ пошкоджено 154 житлові будинки, 20 приватних садиб, 27 садочків та 44 школи. У столиці працює група експертів, які оцінюють збитки.

Загальні бойові втрати противника з 24.02 по 03.04 орієнтовно склали: особового складу – близько 18000 осіб, танків – 644, бойових броньованих машин – 1830, артилерійських систем – 325, РСЗВ – 105, засоби ППО – 54, літаків – 143, гелікоптерів – 134, автомобільної техніки – 1249, кораблі / катери – 7, цистерн з ПММ – 76, БПЛА оперативно-тактичного рівня – 89. Спеціальна техніка – 24. Пускові установки ОТРК/ТРК – 4.

4 квітня. «Сцени відчаю та смерті»

Різанина у Бучі не сходить зі шпальт світових ЗМІ. Усі світові видання вже написали про злочини росіян під Києвом. У фокусі уваги журналістів опинилася Буча, де була знайдена величезна братська могила з цивільними.

«Сцени відчаю та смерті, коли росіяни відступають із передмість Києва» — *New York Times*.

Світу потрібно пам'ятати, що російські злочинці залишили свій слід не тільки у Бучі: Гостомель, Мотижин, Ірпінь, Іванків. І це тільки Київська область.

Про справжні наміри Росії.

На сайті РІА «Новості» вийшла стаття «Що Росія має зробити з Україною». Редакція відкрито доводить необхідність етноциду. Йдеться вже не про «денацифікацію», а про «деукраїнізацію». Про те, що українців необхідно змусити відмовитись від своєї національності за допомогою масових репресій.

«Важко було собі уявити, що після Бучі ворог може вчинити щось ще страшніше. Але ні. Як на мене – ось подія дня, яка буде важливою ще впродовж років – поки над Росією триватиме процес за її вторгнення в Україну», – пише Вікторія Родінкова, професорка Вінницького національного медичного університету ім. М.І.Пирогова.

«Російська держава вже відкрито перейшла до риторики нацистських злочинців. Це наступно дня після спроби заперечення звірств у Бучі та розповідей про нібито український нацизм, якого в Україні насправді нема і не буде».

Загальні бойові втрати противника з 24.02 по 04.04 орієнтовно склали: особового складу – близько 18300 осіб, танків – 647, бойових броньованих машин – 1844, артилерійських систем – 330, РСЗВ – 107, засоби ППО – 54, літаків – 147, гелікоптерів – 134, автомобільної техніки – 1273, кораблі / катери – 7, цистерн з ПММ – 76, БПЛА оперативно-тактичного рівня – 92. Спеціальна техніка – 25. Пускові установки ОТРК/ТРК – 4.

5 квітня. До Києва повертатися рано

Київський міський голова Віталій Кличко попросив киян, які виїхали з Києва, не повертатися до міста хоча б до кінця цього тижня: «По-перше, в Київській області зараз діє цілодобово комендантська година. По-друге, в області й передмістях Києва є мінування російськими окупантами та багато снарядів,

які не розірвалися. По-третє, незважаючи на те, що наша ППО працює досить ефективно, ми не виключаємо ракетних обстрілів столиці. Також пересування містом ускладнене великою кількістю блокпостів. Тож прохання – відтермінувати ваше повернення до Києва».

Рашисти сунуть на схід України та атакують з неба.

Рашистські окупанти тимчасово відмовились від захоплення Києва. Натомість продовжують наносити ракетні удари по об'єктах критичної інфраструктури по всій Україні. Здійснюють масові мінування.

Противник продовжує блокувати Харків, завдає артилерійських ударів по житлових кварталах. На Ізюмському напрямку окупанти намагаються відновити наступ, успіху не мали.

На Донецькому і Таврійському напрямках продовжують захоплення Рубіжного, Попасної, Троїцького, Авдіївки, Мар'їнки, Красногорівки. Готуються до наступу у найближчі дні на Северодонецьк. Продовжується штурм Маріуполя.

Продовжують бойові дії з метою виходу на адміністративний кордон Херсонської області.

Злочинців треба назвати злочинцями.

Фотографії з Бучі засвідчують, що не треба шукати компромісу з агресором за будь-яку ціну. На цьому наголосив у Твіттері президент Польщі Анджей Дуда. «Злочинців треба назвати злочинцями, припинити їх до відповідальності і засудити. Захисникам України потрібні три речі: зброя, зброя і ще раз зброя».

«У ЗСУ вже 84 Герої України, половина з них – посмертно. Сотні захисників і захисниць відзначені високими державними нагородами. 18 справжніх офіцерів за цей період отримали звання бригадного генерала. Це – нове покоління командирів вищої ланки, відображення сучасної української армії, яка гартується не у кабінетах, а в бою», – наголосив міністр оборони Олександр Резніков.

Знайте мародерів в обличчя.

Білоруські ЗМІ опублікували адреси й номери телефонів окупантів, які оформляли на пошти награбоване майно. Опозиційні журналісти дістали кількагодинний запис відео з білоруського поштового відділення у Мозирі, на якому російські солдати відправляли додому тонни вкрадених в Україні речей. Також вдалося зібрати номери телефонів військових частин та місць проживання цих злочинців. Це реальні підтвердження мародерства, про які має знати увесь світ.

6 квітня. Стріляють забороненими боєприпасами

Російські війська здійснили обстріли Миколаєва забороненими Женевською конвенцією касетними боєприпасами. Під ворожий вогонь потрапили цивільні квартали і медичні заклади, є загиблі.

Російські окупанти застосували фосфорні та термобаричні боєприпаси під час боїв за Малу Рогань, що під Харковом. Про це свідчать не лише українські військово-

ВЕКТОР РОЗВИТКУ

Економічні рани війни

Насправді економічні втрати України внаслідок збройної агресії РФ ще належить підрахувати й осмислити. Але перші цифри вже почали називати. На засіданні Президії Національної академії наук України директор Інституту економіки та прогнозування НАНУ академік Валерій Геєць навів деякі оцінки – як макроекономічні, так і за окремими сферами.

Оцінки провідних зарубіжних бізнес-груп щодо зниження нашого ВВП в 2022 році суттєво відрізняються. Скажімо, «Raiffeisen research» дає мінус 15%, «Citygroup» – мінус 32%, «Intelligence» – аж мінус 46,5%. Дав попередні оцінки і наш уряд. Нещодавно прем'єр-міністр Денис Шмигаль назвав цифри від 30% до 50%. Крім того, за урядовими оцінками, загальні збитки сягають 600 мільярдів доларів – але тут йдеться про активи і пасиви, а не про ВВП.

Сценарний обрахунок можливих економічних втрат України, який здійснили фахівці Інституту економіки та прогнозування попередньо визначає втрати України від 22 до 46% ВВП. Валерій Геєць порівняв ці цифри з втратами інших держав під час воєн на пострадянському просторі. Так, у Вірменії в 2020 році внаслідок конфлікту в Нагірному Карабасі скорочення ВВП становило 7,4%, а Грузія за декілька днів війни з РФ у 2008 році втратила близько двох мільярдів доларів.

– Щодо продовольчої безпеки, то в цілому загрози голоду як такого в Україні немає, але проблеми з продуктами харчування є, адже чимало підприємств втрачено, – зауважив академік Геєць. – Однак враховуючи те, що наша харчова промисловість і сільське господарство забезпечували велику частку світового експорту соняшникової олії і пшениці, то це викликає серйозну стурбованість у світі щодо загрози голоду. Якщо обмеження будуть введені і щодо Росії (із врахуванням уже введених санкцій), то за попередніми оцінками, приблизно 25 відсотків населення в світі зіткнуться з проблемою голоду. Від поставок українського зерна напружено залежить близько 400 мільйонів людей.

Щодо посівної кампанії, то прогнозується, що третину наших площ цьогоріч засіяно не буде. Ще 20% площ – під питанням. «Очікуємо, що урожай буде на 50% нижчий порівняно з 2021 роком», – робить невтішний прогноз Валерій Геєць.

Через війну українські виробники випадають з глобальних ланцюгів доданої вартості. Наприклад, як розповів академік Геєць, декілька європейських автовиробників змушені зупинити роботу заводів на всьому континенті через нестачу дров, які виготовлялись на українських підприємствах. Крім того, більш як половина світового неону вироблялась українськими підприємствами – в Маріуполі і Одесі.

Окрім фіксації наших втрат, важливо, щоб вони були визнані міжнародною спільнотою. Адрже потім доведеться воювати і в міжнародних судах – за російські активи.

У своєму виступі академік окреслив тематичну спрямованість економічних досліджень у воєнний і повоєнний час. Зокрема, йшлося про питання просторової локалізації як виробництва, так і робочої сили з врахуванням міграційних процесів, стратегічні орієнтири післявоєнного відродження української економіки, національну енергетичну парадигму, промисловий розвиток в євроінтеграційному контексті тощо.

Підготував Дмитро ШУЛІКІН

«Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз»

Так називається Національна доповідь, у підготовці якої брали участь фахівці Інституту історії України, Інституту соціології, Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса, Інституту держави і права ім. В.М. Корецького, Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди, Інституту всесвітньої історії НАН України.

Із доповіддю на засіданні Президії НАН України виступив віцепрезидент НАНУ академік Сергій Пирожков.

Тематика дослідження виявилася надзвичайно актуальною, адже національна стійкість, яку демонструють громадяни України у варварській війні, що почала путінська росія, є надважливим фактором нашої грядущої перемоги і відновлення країни. І не скажеш, що дослідження та написання доповіді відбувалися до війни, в 2020–2021 роках (тож у вступній частині та додатках довелось вносити доповнення й уточнення з огляду на події сьогодення).

«Масштабна агресія російської федерації щодо України – спочатку в прихованих формах – почала проявлятися з першого ж дня після проголошення незалежності України, – зазначив доповідач, – а з 2014 року, з окупації Криму та окремих територій Донецької та Луганської областей – перейшла у воєнну фазу, яка через вісім років перетворилася на широкомасштабний наступ російської федерації проти суверенітету, територіальної цілісності та політичної незалежності нашої держави». У цій війні український народ демонструє дивовижну єдність і стійкість. І це обумовлює потребу у науковому пошуку відповідей на виклики та випередження загроз в умовах зовнішньої агресії та внутрішньої нестабільності, зокрема через осмислення поняття національної стійкості.

За кордоном, уточнив Сергій Пирожков, для поняття національної стійкості застосовують термін «резильєнтність», у перекладі – життєстійкість, спроможність відновлюватися. Йдеться про здатність держави у взаємодії із суспільством зберігати стійкість до зовнішніх і внутрішніх агресивних впливів, уміння оперативно реагувати на асиметричні загрози, а також – відновлюватися після руйнівних наслідків агресивних дій будь-якої природи.

В Україні існує більш звичне поняття – національна безпека. Але поняття «національна стійкість» – охоплює протидію в усіх сферах: політичній, економічній, військово-політичній, соціальній, екологічній тощо, і головне – не тільки вміти протистояти, а й працювати на випередження.

Будь-яка країна зберігатиме незалежність лише за умови на-

ціональної стійкості, якої дотримуються і держава, і громадянське суспільство.

В ідеалі стійкість – це стратегія недопущення викликів загрози. Але в реальному житті кризи явища трапляються і можуть виникнути в кожній країні, тому національна стійкість полягає і в тому, щоб ефективно реагувати на них і відновлюватися після кризи.

Національні наративи росії й України кардинально протилежні. Росія продукує ідеологію єдиного імперського простору, куди прагне загнати колишні республіки СРСР і насамперед Україну. Більше того, якщо послухати путіна, то не існує навіть трьох «братніх народів», як колись стверджували в СРСР, а є тільки єдина російська нація, яка має регіональні відмінності.

Тож реалізація українського національно-державного проекту якнайтісніше пов'язана з подоланням імперської тоталітарної спадщини, на основі якої нині розгортається неоімперська експансія путінської росії і передусім масштабна війна з Україною.

Україна всією своєю історією довела, що її народ має стійку волю до суб'єктності. Українці – носії киево-руської ідентичності, яка принципово відрізняється від московсько-російської. Головними для них є цінності свободи, гідності, персональної самореалізації, а не імперська велич, як у сусідів. Це архітипний стрижень української ідентичності, властивий як сході так і заходу країни, він об'єднує всю українську націю, глибоко резонуючи з цінностями західного світу.

За дослідженнями Інституту соціології НАН України соціально-політичний пласт українського суспільства за останні 25 років принципово змінився. Особливо зросли адаптивні ресурси за останні п'ятиріччя, що створює значно більші можливості для створення сталого суспільства, здатного відповідати на сучасні виклики і загрози.

Як позитивний чинник стійкості соціологія відзначає територіальну згуртованість громадян і водночас об'єднання навколо держави. Українці прагнуть повернути окуповані території на умовах унітарності України і підтримують необхідну децентралізацію. Водночас дослідження засвідчують відданість євроінтеграційним процесам і перспективам.

Стратегія національної стійкості потребує осмислення зовнішніх і внутрішніх викликів і загроз, зазначив доповідач. Україна повинна виробити засоби протидії на національному правовому рівні. Саме тому у доповіді і додатках фахові юристи сформулювали правові оцінки та рекомендації для владних структур України та Міжнародних судових органів.

Непереможні. Мал. Axel Brush

Національна стійкість в сучасних умовах, ідеться в них, передбачає збереження суверенітету і відновлення територіальної цілісності України, забезпечення ефективності зовнішньої політики для протидії загрозам у воєнний і повоєнний час, відновлення нормальних умов функціонування держави і суспільства, відбудову інфраструктури, економіки, дотримання прав і свобод людини, відновлення навколишнього середовища від наслідків воєнних дій, збереження культурної спадщини, наукового потенціалу України. А також – запобігання антидержавній діяльності на території України, покарання держави-агресора та воєнних злочинців, правове забезпечення курсу України до європейських структур тощо.

Аналіз основних безпеково-правових документів засвідчує, що національна стійкість стає в нашій країні однією з основних передумов для забезпечення територіальної цілісності держави та її незалежності.

«Окрему увагу в Національній доповіді приділено науці, яка сьогодні є однією з найконкурентніших сфер діяльності та вагомим економічним ресурсом, що визначає інноваційний розвиток держави», – зазначив Сергій Пирожков. Цифри красномовні: в Євросоюзі витрати на науку становлять біля 2% ВВП, в Україні цей показник сягає всього 0,23%. Витрати на одного науковця в Україні в 19 разів менші, ніж у Франції.

Кількість науковців у світі збільшується. За останні п'ять років вона зросла на 20% і становить 8 млн осіб. В Євросоюзі кількість дослідників на 1 млн населення сягає 3359 осіб, в Україні ж за роки незалежності їх кількість зменшилася в'ятеро. Скорочення наукового кадрового потенціалу триває. Посилюється міграція молодих учених за кордон, особливо під час війни. Вітчизняна наука перетворюється в донора для нарощування наукового потенціалу інших країн. Тож науці, у формуванні стратегії національної стійкості, має бути приділена особлива увага.

Доповідь викликала активну дискусію. Президент Національної академії педагогічних наук Василь Кремень, представник Інституту стратегічних досліджень Олександр Власюк, віцепрезидент НАН України Олег Рафальський, перший віцепрезидент НАН України Володимир Горбулін, директор Головної астрономічної обсерваторії Ярослав Яцків та академік-секретар Відділення літератури, мови та мистецтвознавства Ганна Скрипник високо оцінили документ як основу для надання пропозицій щодо зростання рівня національної стійкості. І водночас зазначили: те, що підготовлено його було ще до початку війни, накладає відбиток на цей документ. Серед зауважень було зазначено, що поняття «національна стійкість» на такому рівні вперше було введено в широкий обіг, однак сам термін виписано нечітко, певна «мішанина» існує в тлумаченнях, приміром, чим національна стійкість відрізняється від національної безпеки (Олександр Власюк, Володимир Горбулін, Ярослав Яцків). Василь Кремень висловив критичні зауваження з приводу пропозицій щодо старих-нових спроб реформування освіти (середня школа – за 10 років, університети – за 4, аспірантуру – за 2 роки). Ніде в світі немає таких «швидкісних методів» підготовки, заявив він. Нині в термінах ми чітко синхронізуємося зі всім світом. Слабкою позицією в Національній доповіді назвала також проблематику зовнішньої стійкості. Сфера міжнародних відносин вимагає наукової структури в системі НАН, яка б досліджувала ці процеси.

Постанова Президії НАН України, оцінивши Національну доповідь як ґрунтовну наукову працю, надала два місяці авторському колективу для доопрацювання, врахування зауважень та пропозицій. Після цього Національна доповідь буде оприлюднена та спрямована до владних структур, а її електронна версія буде опублікована на сайті НАН України та Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського.

Лариса ОСТРОЛУЦЬКА

З ПЕРШИХ УСТ

Сергій КВІТ:

«Ми переживаємо часи глобальних ціннісних зсувів. Україна змінює світ!»

Наше видання продовжує висвітлювати життя українських закладів вищої освіти в умовах війни. Про те, як живе сьогодні Києво-Могилянська академія, з якими викликами зіткнулася спільнота могилянців, ми запитуємо в обраного президента НаУКМА Сергія КВІТА.

Сергій Миронович усі ці довгі тижні війни переймався однією справою двох інституцій: і Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, і НаУКМА (контракт з МОН вже укладено, але Кабмін найближчими днями ще має звільнити Сергія Квіта з посади голови агентства). Зізнається: перебрився жити до свого кабінету в Могилянці, щоб мати змогу миттєво реагувати на різноманітні виклики й потреби.

– Сергію Мироновичу, як академія зустріла перші дні війни? І яким її життя сьогодні?

– У найперший день війни, – 24 лютого – Могилянська оприлюднила звернення до міжнародної академічної спільноти стосовно російської агресії і закликала наших міжнародних партнерів не мовчати.

Ми з колегами відразу провели онлайн-зустріч, виробили план дій щодо функціонування закладу. Сьогодні активно працює ректорат – ми оперативно обговорюємо всі важливі питання, ухвалюємо рішення й доносимо їх до спільноти.

Найважливішим завданням було евакуювати наших студентів і співробітників з гуртожитку у Ворзелі протягом перших днів війни. Селище практично опинилося в зоні бойових дій. Росіяни стріляли по мирних жителях, по транспортних засобах, не розбираючи, хто перед ними – жінки, діти, молодь чи старенькі. Люди рятувалися в підвалах та укриттях, часто без їжі, світла й опалення. На щастя, нам вдалося «витягнути» своїх». Це було схоже на спецоперацію, і я дуже вдячний усім причетним.

Хочу сказати, що під час війни (як і під час інших вирішальних подій в історії України) академія вийшла за межі звичної діяльності (власне освітнього процесу і досліджень). Ми робимо все, щоб захистити нашу країну.

– Розкажіть, будь ласка, про це детальніше.

– Могилянці (студенти, викладачі, співробітники, випускники) воюють у лавах Збройних Сил України, у підрозділах тероборони, у добровольчих підрозділах (зокрема тих, які створюються на підставі Закону України «Про національний спротив»).

Випускники академії – пані Посол України у Сполучених Штатах Оксана Маркарова та пані Посол України в Канаді Юлія Ковалів роблять усе можливе й неможливе на дипломатичному «фронті».

Наші волонтери допомагають і фронту, і місцевим громадам. Могилянці створюють фандрейзингові проекти, зокрема за кордоном, зі збору коштів на підтримку фронту, навчання з тактичної медицини, надання психологічної допомоги тощо.

Підрозділ CyberFI (його створили викладачі, студенти й випускники факультету інформатики) «воює» на фронті кібербезпеки. Він уже здобув міжнародне визнання.

Продовжує активну діяльність наш фактчекінговий волонтерський проект StopFake, який спростовує фейки російської пропаганди українською, англійською, російською, чеською, польською та французькою мовами.

Створено Правничий батальйон (Ukrainian Law Forces). Його створили викладачі, студенти та випускники факультету правничих наук НаУКМА. Мета батальйону – оперативне розробляти конкретні юридичні рішення у випадках, коли законодавство мирного часу не дає відповіді на запитання, які виникають під час війни. Зокрема, підготовлено пам'ятку для органів місцевого самоврядування: як діяти в умовах воєнних дій, окупації, блокади, оточення громади чи їхньої загрози.

Окрім того, студентські організації «Бадді», «Еко клуб», «Спудейське Братство», «Темпус», «Білий простір», O.Poetry, хор «Момент» об'єдналися для збору коштів для допомоги могилянцям, які захищають Україну.

За межами академії створено два логістичні центри, відбуваються навчання з тактичної медицини тощо.

Викладачі й випускники академії постійно «на зв'язку» з іноземними медіа та аналітичними центрами. Вони коментують (англійською, польською, французькою, німецькою, італійською та іспанською мовами), розповідають про справжні причини й обставини війни, про злочини проти людяності, які чинить російська армія.

Також ми разом з органами державної влади, зокрема, з Державною службою якості освіти, створюємо спеціальний проект, у межах якого наші фахівці надаватимуть психологічну допомогу вчителям шкіл. Це дуже важливо, адже педагоги сьогодні перебувають у величезному стресі. Треба зробити так, щоб вони не передавали цей стрес дітям.

Важливо, що Києво-Могилянська академія перерахувала мільйон гривень на оборону Києва.

– Яка ситуація з освітнім процесом? Адаптація студентів до навчання, одержувати дипломи, скоро мала б розпочатися й вступна кампанія...

– З 28 березня у нас розпочинається тиждень самостійної роботи, а з 4 квітня – активний освітній процес у дистанційному форматі. Складнощі додає те, що Могилянська спільнота (як і спільноти багатьох інших прифронтових закладів

освіти) «розкидана» не лише по території України, а й на теренах інших країн світу, насамперед Західної Європи та Північної Америки.

Намагаємося використовувати всі можливості для навчання та здобуття якісної освіти в умовах війни (включно, власне, з могилянським навчанням, внутрішньою і зовнішньою мобільністю, безплатним доступом до COURSERА та інших ресурсів). Будемо перераховувати кредити, набуті студентами поза НаУКМА. Максимально уважно ставимося до потреб наших студентів і викладачів, до кожного індивідуального випадку.

Продовжує працювати Києво-Могилянська Бізнес-Школа, де відбувається дистанційне навчання з програм, що пов'язані з питаннями безпеки.

– Як змінилась могилянська війна?

– Війна завжди проявляє справжню сутність людей і спільнот, показує, на що ми справді здатні. Я радий, що могилянська спільнота сьогодні демонструє свої найліпші якості: активність, ініціативність, безстрашність. Так само було й на Майдані...

Люди не чекають вказівок «зверху», намагаються бути корисними спільній справі. Ми вітаємо і підтримуємо всі форми опору ро-

Києво-Могилянська академія перерахувала мільйон гривень на оборону Києва

сійським загарбникам.

Все, що робиться на захист України – робиться на захист добра. Ми живемо в часи глобальних ціннісних зсувів. Українці запекло захищають свій цивілізаційний вибір, державну незалежність, національну культуру, – і наш приклад змінює цілий світ. Упевнений, що зрештою виникне нова система міжнародної безпеки, будуть переосмислені цінності, які об'єднують людей. Сьогодні Україна робить світ кращим.

– У своїх військових нотатках у соціальних мережах ви пишете, що сьогодні весь світ нарешті побачив (роздивився) деградацію і зникнення російського університету. Яким, на вашу думку, може бути найближче майбутнє вищої освіти в РФ?

– Сьогодні світ нарешті «роздивився», як деградувало російське суспільство і, зокрема, заклади вищої освіти. Місія університету – виховувати критичне мислення, створювати якісно нові знання, виховувати лідерів. У Росії ж – університети продукують людей, які люблять тиранів. Там немає ні критичного мислення, ні освіти як такої. У Росії створена фейкова медіа-реальність, а університети стали частиною людиноненависницької пропаганди.

Втім, росія ніколи не знала нормального уряду, для цього суспільства завжди не були важливими політичні права і свободи. Історія російської політичної культури тривала від одного тирана і самодура до іншого.

Був час, коли на Заході це розуміли й уважно вивчали «імперію зла». На жаль, після розва-

тичного мислення призвели до того, що дії нинішньої російської влади підтримує все суспільство. Як свідчать останні соціологічні опитування, величезний відсоток російського суспільства відчуває ейфорію та гордість з приводу вторгнення в Україну. Я переконаний, що за війну і деградацію цієї країни відповідальний не тільки владний режим, а й усе суспільство. Це воно створило путіна, а не навпаки.

Національний університет «Києво-Могилянська академія» та Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (яке я досі очолюю) доклали чимало зусиль, щоб російські академічні інституції, Росія, як держава, та росіяни, як фізичні особи, були виключені з усіх міжнародних проектів співпраці та угод у сфері вищої освіти й наукових досліджень.

– А якими можуть стати уроки війни для української вищої освіти? Що має змінитися?

– Уроків чимало, і повністю проаналізувати їх ми зможемо після перемоги.

Я переконаний, що українська вища освіта зміниться. Вона стане більш контекстуальною в глобальному сенсі. Багато викладачів і студентів виїхали на Захід, їх підтримує європейська університетська спільнота. Вони навчатимуться і викладатимуть в Європі та Північній Америці (принаймні деякий час). Це означає, що вони розкажуть світові про Україну і українців. Чимало з них повернуться додому з новими знаннями, досвідом і вміннями.

Буде реалізована концепція всебічної університетської автономії, у рамках якої має бути запроваджена повна фінансова автономія закладів вищої освіти.

Ми працюємо над тим, щоб Києво-Могилянська академія стала справді міжнародним університетом, згідно з концепціями Open University та Network University. Я не раз наголошував, що ми позиціонуємо себе як заклад, що виховує українських лідерів. Сучасні реалії також вимагають, щоб ми більше доносили правду про Україну, поширювали інформацію про українські цінності, політичну культуру, ідеали свободи та справедливості.

Нас (державу, суспільство, українську культуру) повинні більше знати і розуміти. Це і є нашим завданням на «після перемоги».

Спілкувалася
Світлана ГАЛАТА

НЕЗЛАМНІ

«Ми повернемося у Маріуполь!»

Історії тих, хто вибрався із пекла

У березні («Світ», №9-10 2022 р.) я писала про Маріуполь, який на той момент уже перебував в облозі, без їжі, води, тепла, електроенергії, зв'язку, ліків. І в ті дні, прорвавшись на околиці Маріуполя, ворог із танків гатив по багатоповерхівках.

Цей місяць Маріуполь вистояв. Але якою ціною! Смертю тисяч мешканців міста: молодих, старих, дітей... І тих, хто став на його захист – бійців «Азову», морських піхотинців, прикордонної служби, національних гвардійців, поліцейських, добровольців Правого сектору, які продовжували і продовжують стояти насмерть і давати відсіч ворогу.

У попередній публікації я згадувала красивий мирний Маріуполь – яким він був за неповних три місяці до війни. І його людей – з чудовими світлимими планами на життя: на розвиток підприємництва, удосконалення навчального процесу, розбудову культурного центру і спорудження собору Православної церкви України... Спеціально не називала імена людей – щоб не зашкодити, не навести ворогів. Але водночас не давала спокою думка: де вони і що з ними? Евакуаційні автобуси до Маріуполя не допускали, гуманітарну допомогу розвертали і розкрадали. Евакуюватись можна було тільки в напрямку росії. куди силою уже відправили тисячі дітей і дорослих.

Нарешті «зеленими коридорами» почали випускати людей на Бердянськ і Запоріжжя, але тільки на приватних машинах... І з'явилась перша інформація.

Маріуполь-Запоріжжя-Дніпро... Київ

Повідомлення на фейсбуці 22 березня о 22:49:

«Ми добрались до Запоріжжя! Величне спасибі добрим людям, котрі взяли в свої машини! Бережи вас Бог! Тепер шлях на Дніпро!»

Наступного дня ще одне повідомлення – 23 березня о 17:46.

«Сьогодні добрався до Дніпра! Шукаю житло на місяць»

Це сторінка Максима Стьопіна – заступника декана факультету іноземних мов Маріупольського державного університету. Коли ми були у цьому виші, нам показали, як за спільним проектом університету і ПРООН тут готуються до відкриття першого на східній Україні дебатного хабу, де юнаки і дівчата навчались б не бездумно слідувати за тим, що скажуть зверну, а аналізувати, доводити, дискутувати. Дебатний клуб факультету існував уже 18 років, але новий хаб був розрахований ширше: на молодь всього міста. Максим Стьопін як керівник дебатного клубу від цієї проєкту.

Згадувався в публікації й інший проєкт ПРООН та університету – лабораторія дистанційного розвитку, з найсучаснішим обладнанням для відеоконференцій, можливостей навчання онлайн в режимі реального часу... І про Музей науки, який мав постати в місті з ініціативи університету і за підтримки міської влади.

Ми говорили тоді в Маріуполі про формування активної позиції

Максим СТЬОПІН

студентів, навичок спілкування й участі у громадських справах, зокрема, навчання через гру.

«У співпраці з ПРООН ми отримали чотири комплекти гри «Світ громад», – розповідав Стьопін. – Гра розроблялася за кошти ООН. Хто не знає, це дуже крутий інструмент залучення гравців до участі в житті реальних громад. Моделювати можна будь-яку ситуацію. Задіяні всі моделі взаємодії громадянина і держави, громади і держави, людини і громади. Це як тренажер: граючи – вчишся і набуваєш досвіду. Ми цілі турніри проводили зі студентами, бажаючих було стільки, що доводилося електронну чергу запроваджувати: хто в якій послідовності бере участь»

І тепер, після порятунку із «пекла», в одному зі своїх постів Максим Стьопін знову згадав про «Світ громад». А ще – про майбутнє університету і Маріуполя.

«Я грав у «Світ громад» разом із своїми студентами у Маріуполі та Бердянську. Тепер Маріуполя майже немає, будівля нашого університету зруйнована, а тимчасово окупований Бердянськ став хабом для біженців...»

Проте, головне, це люди! Люди, які вижили та з якими ми відновимо все, що у нас забрали. Я вірю, що я ще проведу не одну гру разом зі своєю родиною МДУ у новому корпусі факультету іноземних мов! Ми відновимо і Дебатний хаб DIXI і лабораторію дистанційного навчання «No Distance» і все інше, все це обов'язково буде, а поки я буду щодня шукати тих, хто ще не вийшов на зв'язок, вірити, що вони живі, та чекати на добрі новини...»

Добрі новини прийшли із Києва: міністр освіти і науки Сергій Шкарлет підписав наказ про тимчасове переміщення (до завершення дії воєнного стану) Маріупольського державного університету до Києва. МДУ працюватиме на базі Київського національного університету будівництва і архітектури.

Ми зв'язалися з Максимом Григоровичем у Дніпрі, де він допомагає волонтерському хабу «Доброго ранку, ми з Маріуполя!».

– Тільки робота допомагає відійти ід спогадів, – каже він. – Мого міста, нашого Маріуполя, яким він був, більше не існує. А найжахливіше, – немає тисяч людей, які в

ньому жили, навчалися, працювали, любили... Зараз у кожного маріупольця, який врятувався із пекла, головне завдання – відновити зв'язки, дізнатися, де його знайомі, близькі, рідні. Адже уявіть собі: місто залишилося без світла, води і зв'язку ще на початку березня. Величезні проблеми з їжею, водою... Це так, але гнітило ще й те, що люди тижнями перебували в підвалах, не знаючи, що робиться навколо, що робиться в місті і в країні, не маючи змоги ні з ким зв'язатися... І зараз кожний намагається відновити контакти, а це непросто. У нас на факультеті навчалось 258 студентів. Поки що я вийшов на зв'язок тільки з третьою з них...

Максим також перебував у підвалі 18 днів. Вибрався з нього як тільки це стало можливим. Розповідає, що з Бердянська до Запоріжжя їхали 12 годин, через 14 ворожих блокпостів. Шукали, чи немає татуювання і яке воно, переглядали телефони. На кожному з блокпостів дорога на волю могла обірватися. Уже по приїзді в Дніпро дізнався, що в будинок, в якому він мешкав, потрапив снаряд, і всі три під'їзди згоріли.

– Отже, й повертатися вже нікуди?

– Ні, – рішуче заперечує. – Ми обов'язково повернемося в своє місто, відбудуємо його. Розуміємо, що потрібен час і потрібні кошти. Але це буде. І наш університет також повернеться в Маріуполь! Я в цьому переконаний.

Кирило Долімбаєв та хаб волонтерів

Кирило ДОЛІМБАЄВ

Насправді – це була одна з найбільш вражаючих зустрічей в Маріуполі. Листопад 2021 року. На подвір'ї єдиної у місті церкви ПЦУ нас чекали капелан отець Роман та засновник культурно-мистецького центру Кирило Долімбаєв. Ми б і не потрапили сюди, якби нашого колегу з Володимир-Волинського не попросили передати для постійної тут експозиції вбрання та побуту України вишиванку з Волині.

Храм цей, що носить ім'я Святого Петра Могилы, зовні розписаний петриківкою – у блакитно-жовто-зелених кольорах. «Це кольори Божої Матері на іконах і кольори України», – каже Кирило. За довжиною розпису – 500 погонних метрів – храм увійшов до Кни-

Таке рашисти зробили з одним із приміщень Маріупольського державного університету, де розміщувався факультет іноземних мов

ги рекордів України. «Ми могли податися й на світову Книгу рекордів, але щоб ви розуміли, це дороге коштує, а гроші нам потрібні ще багато на що тут».

Кирило – банкір, ціну грошам – своїм і чужим – добре знає. Переконаний: гроші мають іти на хорошу справу. Волонтерити почав з 2014 року. З 2020 опікується православною церквою України. Каже, мені сподобалося, що церква прагне розвиватися і тут зовсім немає корупції. Щоб було зрозуміліше, одразу пояснює: «Я не православний, але підтримую ПЦУ, бо це є елемент національної безпеки України».

Батько Кирила – за національністю узбек, народився в Намангані, але ще хлопчиком «з російською бабусею переїхав у Маріуполь». У день проголошення Незалежності України на водонапірній вежі батько почепив перший у місті жовто-блакитний прапор.

Кирило народився в Маріуполі. Йому це місто дороге, і дорого все, що у ньому робилося. І буде робитися!

На другому поверсі церкви Святого Петра Могилы почали створювати кафедральний собор ПЦУ на честь Успіння Божої Матері. У 2022 році його вже мали намір відкрити. За пару днів до війни Кирило демонстрував у соцмережах знімки, як закінчують у храмі стелити теплу підлогу. І там же, на «верхньому» поверсі, уже розбудувалась «культурна інфраструктура»: школа бандури та українського живопису імені Героя України Василя Сліпака, бібліотека української книги імені Василя Стуса і невеликий ще музей історико-краєзнавчої тематики.

Отець Роман – настоятель храму Святого Петра Могилы – справжній клірик, із тих, хто з народом у всіх його радостях і бідах. Від початку відкриття храму, а це вже понад 22 роки, він запровадив благодійну ідальню для нужденних. Щодня тут готували гарячу їжу, в один і той же час, до церкви приходили від 100 до 300 осіб, і щоб не було великої черги, кожний отримував на руки контейнер з їжею. Допомагали з продуктами не тільки православні, а

й мусульманська спільнота, католики і протестанти...

(До речі, завдяки тривалому спілкуванню з людьми, які приходили обідати до церкви, Кирило впізнав у ролик, знятому кадировцями, місцевого безхатченка і пияка, якого ті представили як «розвідника ЗСУ»).

...Із перших днів війни ідальня почала готувати їжу також для військових та тероборони.

27 лютого Кирило написав у своїй сторінці на ФБ: «Цю країну та це місто не перемогти! Православна церква України готує їжу для військових, кондитерські Маріуполя привозять солодощі для тероборони, пекарні випікають та роздають безкоштовно хліб лікарням!»

Потім дні ставали все важчими. З 1 березня місто опинилося в оточенні. Жевріла надія на пролив, на розблокування, але з кожним днем вона згасала. Після варварських нальотів почалися переговори про «зелені коридори». Нарешті у маріупольців з'явилась можливість виїхати власними машинами.

Але в людей немає грошей. І 10 березня Долімбаєв кидає в мережу оголошення: «Допомога для тих маріупольців, хто зміг виїхати та знайшов житло у інших куточках України, але не має можливості його оплачувати. Візьмемо на себе оплату одного місяця проживання та частково – елементарні потреби». А через два дні відзвітував: фінансова допомога на 22.000 гривень була надана на п'ятьом маріупольцям, які змогли виїхати з міста. Ще через день допомога склала вже 50 тисяч гривень.

«Маріупольці почали виїжджати з цього пекла! – пише він 15 березня. – Ми з командою, як зможемо, так і будемо підтримувати їх фінансово!!»

17 березня починається новий період в житті Кирила Долімбаєва та його команди. Це видно із заклику на сторінці ФБ: «Друзі, для створеного волонтерського пункту допомоги маріупольцям у Дніпрі дуже потрібен ноутбук, якщо хтось має непотрібний безкоштовно або не за всі гроші світу, будемо дуже вдячні!!»

ДОСЛІДЖЕННЯ

30 березня команда оприлюднює уже перший звіт: «За один тиждень, ми з командою капеланів Православної Церкви України Донеччини та небайдужих волонтерів з Маріуполя, Дніпра, Харкова, Северодонецька, вирости з орендованої кімнати у Дніпрі, яка «обслуговувала» 50 біженців з Маріуполя на день, у потужний волонтерський Хаб, який вже надає допомогу 500+ біженцям: їжа, одяг, ліки, засоби особистої гігієни, психологічна допомога, вивезення дітей та жінок за кордон. Працюємо та допомагаємо!»

Свій хаб вони назвали «Доброго ранку, ми з Маріуполя!». Інформація про нього розходить ся блискавично. Це видно із зростання кількості тих, кому волонтери допомагають. За неповний тиждень кількість людей, хто до них звертається, збільшується за тисячі – до трьох тисяч. Зростає географія місць, звідки надходить допомога, ускладнюється логістика.

«Насичений день, насичений тиждень, без вихідних та відпочинку, який ми зможемо собі дозволити тільки після остаточної перемоги та відсутності людей, які її потребують», – записує Кирило 9 квітня.

За цей «робочий» тиждень, зазначає він, команда волонтерів змогла надати допомогу більш як 10 тисячам біженців, видати понад 30 тонн гуманітарної допомоги, а це – продукти, ліки, одяг, засоби особистої гігієни, корм для тварин та ще багато чого. «Все це, виключно завдяки вашій допомозі. Дякую, наші неймовірні та чудові українці!»

...Читаєш, і бачиш перед собою системну, організовану людину, налаштовану на результат. У цій гарячій буднів нема коли розслабитися. Але інколи дозволяєш собі помріяти, і тоді з'являються рядки: «Ми повернемося у наш український Маріуполь, у наш Храм і обов'язково зануримося з головою в тепле бірюзове Азовське море, яке заспокоює своїми хвилями та шумом тополь уздовж берегів...»

Але їхній Храм тепер тут. А той – у жовто-голубих та зелених кольорах їх обов'язково дочекається. (Хочеться вірити, що дочекається. У своїх листах маріупольці не раз про нього згадують).

Про те, як працює сьогодні хаб, один з недавніх записів Кирила Долімбаєва: «Кожного дня, з самого ранку і до пізнього вечора, майже 24/7, я та вся наша команда волонтерського Хабу «Доброго ранку, ми з Маріуполя!» у Дніпрі має постійно online: перемовини щодо гуманітарки, вирішення проблем з логістики, пошук коштів на різноманітні потреби біженців та військових, залучення волонтерів, комунікації безпосередньо з біженцями та іншими волонтерськими Хабами, розвантаження фур та ще багато чого. Але це тільки маленька крапелька того, що ми можемо зробити для своєї прекрасної та незалежної Держави у ці історичні та жакливі часи. Все буде Україна!»

І наприкінці реєвізити: «ви маєте можливість нам допомогти та підтримати». МоноБанк 5375411500922880, ПриватБанк 4731219114792710

Особисто я скористалася цією можливістю.

Лариса ОСТРОЛУЦЬКА

Кровоспинні засоби критично необхідні у зоні бойових дій. У перші хвилини після поранення цей засіб допоможе зупинити кровотечу і дочекатися кваліфікованої допомоги лікаря.

Саме такий засіб створили і передають до шпиталів науковці Інституту хімії поверхні імені О.О. Чуйка НАН України.

Ідея створити український кровоспинний засіб, який був би ефективний і недорогий (не дорожчий за губку для миття посуду!) виникла в українського науковця, добровольця Андрія Кравченка під час бойових дій у 2015 році.

– Увесь час думав: ну чому так, чому немає українських кровоспинних препаратів? – згадує вчений. – Є ж чимало досліджень з цієї тематики, зокрема, і в нашому інституті.

У 2015 році волонтери придбали Андрію Кравченку імпортований Celox, але науковець не скористався ним навіть під час поранення (у люті 2015 року на одному з опорних пунктів поблизу Дебальцевого він коригував вогонь артилерії). Андрій зберіг дорожчий пакетик, щоб дослідити і – створити, принаймні, не гірший препарат.

Коли з'явилася інформація, що створено український препарат «Кровоспас», Андрій Кравченко зрадів, думав, що питання вирішено. Але, на жаль, у військових аптечках препарат так і не з'явився. Тому науковець зрозумів, що час братися за справу, розробити недорогий і ефективний засіб – кровоспинний композит на основі наночастинок кремнезему (діоксиду кремнію).

Звернувся з ідеєю до доктора фармацевтичних наук Ігоря Геращенко, дисертація якого була присвячена створенню лікарських засобів, що містять нанокремнезем (зокрема пов'язки для ран), і запропонував відновити дослідження. Саме відновити, адже науковцям давно відомо, що нанорозмірний діоксид кремнію має виражені кровоспинні (гемостатичні) властивості. Їх описано, наприклад, у книжці «Медична хімія і клінічне застосування діоксиду кремнію», яку підготували вчені Інституту хімії поверхні імені О.О. Чуйка разом з колегами-медиками під керівництвом засновника і першого директора установи, академіка НАН України Олексія Чуйка та в монографії «Нанохімія у вирішенні проблем ендо- і екзоєкології», яка вийшла під редакцією директора інституту академіка НАН України Миколи Картеля.

Ініціативу Андрія Кравченка в інституті підтримали, група вчених одразу почала роботу і незабаром здобула непогані результати.

Днями науковець на своїй сторінці у фейсбуці повідомив, що перші зразки кровоспинного засобу передано волонтерам і до військового шпиталю.

Ми попросили пана Андрія розповісти про новий кровоспинний засіб та про фінальну частину роботи над його створенням. Науковець відповів, що сьогодні, як і 2015 року, захищає Україну зі зброєю в руках. «Але робота зі створення й поширення кровоспинного засобу не припинилася, її продовжують колеги!», – наголосив він.

Один із цих колег – провідний науковий співробітник Інституту хімії поверхні імені О.О. Чуй-

Українські гемостатики: з лабораторії на передову

Гемостатик, який науковці відправляють до шпиталів.

Народний Герой України Андрій Кравченко (позивний «Кремій») під час захисту України у 2015 році.

ка, доктор фармацевтичних наук, професор Ігор Геращенко.

Ігор Іванович розповів, що нанорозмірний діоксид кремнію (кремнезем) – доступна речовина, оскільки інститут має власне виробництво – Калуський дослідно-експериментальний завод (Івано-Франківська обл.), який його випускає. Тобто сировина для кровоспинного засобу є і, що надзвичайно важливо, вона відносно дешева.

– Ми вирішили також додати до кровоспинного композиту альгінат натрію, – продовжив розповідь Ігор Іванович. – Він сприяє утворенню на поверхні рани згустку. Це підвищує ефективність препарату, адже порошок у польових умовах може осипатися. Власне, альгінат натрію теж має гемостатичні властивості.

Альгінат натрію виробляють з бурих морських водоростей, він також недорогий і доступний. Дослідники змішали його у необхідних пропорціях з нанорозмірним кремнеземом і отримали кровоспинну субстанцію.

Для того, щоб препарат діяв найефективніше і був зручним для застосування, вирішили нанести його на носій: бинт, марлю, нетканий матеріал чи м'яку поролонову губку. Спосіб одержання даного композиту захищено патентом України. Під час пора-

нення композитний матеріал потрібно швидко притиснути до рани і зверху закрити пов'язкою.

Розробку протестували на щурах на моделі паренхіматозної кровотечі з печінки у лабораторії Інституту біології та медицини Київського національного університету імені Тараса Шевченка під керівництвом і за участю кандидата біологічних наук Лідії Штанової. Випробування показали, що наш препарат нічим не поступається гемостатику «Celox».

До речі, виявилось, що під дією композиту відбувається не тільки швидке згортання крові, але й «зв'язуються» білкові токсини та мікроорганізми. Інакше кажучи – препарат допомагає зупинити кров, захищає від інфекцій і поглинає токсини.

Як зазначалося вище, на розробку було отримано патент, а результати опубліковано в науковому журналі «Теоретична і експериментальна хімія».

Далі повинні були пройти доклінічні та клінічні випробування і, в підсумку, науковці мали отримати дозвіл на застосування виробу (сертифікат). На жаль, цій фінальній частині роботи завадила війна.

Тому вчені ухвалили рішення виготовляти гемостатик у вигляді порошку (без закріплення на носії). Зрозуміло, що порошкова форма препарату менш

зручна у застосуванні, але на даний момент іншого виходу не було.

– У найкоротший термін нам вдалося за власною ініціативою налагодити виготовлення порошкового гемостатика, – розповів пан Ігор. – Ми фасуємо його у пластикові флакони, споряджаємо стислою інструкцією для застосування і передаємо волонтерам і в лікувальні заклади.

Жодних порушень щодо правил виготовлення препарату немає, пояснює Ігор Іванович. Як відомо, фармацевтична практика передбачає два шляхи виготовлення лікарських засобів: перший – масштабне заводське виробництво, в результаті якого одержують «сертифіковані» препарати, другий – аптечне виготовлення екстемпоральних лікарських засобів. Останні виготовляють в обмежених кількостях за рецептом лікаря. «Мій колега і надійний товариш, лікар-хірург вищої категорії Олексій Чепляк виписав рецепт на виготовлення порошкової композиції на основі альгінату натрію та нанорозмірного кремнезему, – розповів дослідник. – Цей рецепт є дозвільним документом для виготовлення створеного нами препарату. Для підтвердження відсутності у складі препарату патогенних мікроорганізмів його зразки передаємо на мікробіологічні дослідження до спеціалізованої лабораторії».

– Ми дякуємо всім небайдужим, хто долучився до реалізації цього проекту, – наголосив Ігор Геращенко. – Це завідувачка кафедри фармацевтичної хімії Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова кандидат хімічних наук Тетяна Ющенко, яка надала робочі приміщення й необхідне обладнання; директор Калуського дослідно-експериментального заводу Інституту хімії поверхні НАН України Геннадій Тарас, який допоміг із сировиною – нанорозмірним кремнеземом; співробітниця приватного підприємства «Алеопак» (м. Вінниця) Алла Бублик, яка забезпечила високоякісним пакувальним матеріалом. Дякуємо викладачам, лаборантам і студентам, які не вагаючись взяли участь у фасуванні препарату.

Науковці не облишили також ідею промислового випуску гемостатичного композиту у вигляді серветки і наразі шукають потенційного виробника.

Світлана ГАЛАТА

Від редакції:

У перший день початку повномасштабної війни, 24 лютого 2022 року, Андрій звернувся до військової комітату і, зважаючи на його досвід в АТО, був направлений в епіцентр бойових дій.

Народний Герой України Андрій Кравченко загинув 3 квітня 2022 року поблизу міста Бровари на Київщині. Разом з побратимами він підірвався на міні.

Гемостатики Андрія Кравченка житимуть. І допомагатимуть жити іншим.

В ОБ'ЄКТИВІ «СВІТУ»

Ірпінь – «Річка-Герой»

Відстоїмо права річок-рятівниць!

Нещодавно президент України Володимир Зеленський підписав Указ про присвоєння кільком містам, які мужньо билися проти російських агресорів, почесного звання «Місто-Герой».

На мою думку треба також давати звання «Героя» і природним об'єктам, які зіграли величезне значення у захисті нашої країни. І на перше місце тут виходить річка Ірпінь, яка зупиняє ворожі полчища вже тисячу років.

Ще за часів Київської Русі з півночі та північного заходу Київ прикривала річка Ірпінь. На ній були дві сильні фортеці – Белгород (тепер селище Білогородка) і фортеця Вишгород (тепер місто Вишгород) – західні оборонні форпости столиці Київської Русі.

162-кілометрова річка мала широку болотисту долину і була важкопрохідною для ворожої піхоти та кінноти, що неодноразово захищало древній Київ.

Наприкінці 1930-х років по річці Ірпінь було створено першу лінію оборони Києва, для чого на правому, високому березі було споруджено ДОТи (довготривалі оборонні точки). 11 липня 1941 р. до річки підійшли частини 13-ї танкової німецької дивізії, які застрягли в болотистій долині і частково були знищені радянською артилерією. Тут їхній наступ і захлинувся.

Стратегічну та тактичну важливість цієї місцини ще раз було доведено в наші дні, коли доблесні захисники Києва підірвали міст через Ірпінь, а споруджений путінськими військами понтонний міст знищили. В результаті ворожі війська вперлися в залиту талою водою болотисту долину річки-рятівниці, що тисячоліттями захищала Київ.

На жаль, довгий час оборонне значення річки Ірпінь ігнорувалося. Русло було варварськи спрямлено, сама річка перетворена на стічну каналу. А заплаву – осуше-

но. Річка була практично вбита. Останніми роками влада міста Ірпінь активно просуvala плани щодо забудови заплави однойменної річки. Ніхто не надавав значення культурно-історичній та оборонній ролі цього природного об'єкту.

А от у США, наприклад, місця боїв, що проходили за часів американської Громадянської війни, ретельно охороняються. Там існують спеціальні військові заповідні об'єкти, які називаються Національними військовими парками та Національними полями битв. На загал, американці створили 30 таких військових заповіданих об'єктів.

У цих об'єктах зберігається природа, архітектура, військова техніка, що брала участь у тих давніх битвах.

У Радянському Союзі після Другої світової війни теж могли створити такі військові заповідні об'єкти, але не захотіли. Так, бі-

чили тотальною забудовою весь зелений центр міста, вирішили почати забудову заплави річки Ірпінь, залити її бетоном та асфальтом. А сама річка, швидше за все, перетворилася б на стічну каналу. (За приклад маємо київську річку Либідь, яка або тече в трубі, або у бетонному жолобі). Причому всі ці так звані «ініціативи» проводилися за відвертого потурання ірпінської міської влади. Зокрема, дивом уцілілий шматочок соснового лісу, площею близько 20 га, що знаходиться поруч із заплавою річки Ірпінь, незаконно було віддано під котеджену забудову. Попри те, що КЕКЦ (Київський еколого-культурний центр) пропонував створити тут заказник «Ірпінський затишок» і підготував для цього наукове обґрунтування та інші документи. Коли з цього приводу виник скандал, мер Ірпеня заявив ЗМІ, що він, нібито, про це нічого не знає.

Якби заплава річки Ірпінь була «освоєна» забудовниками, то путінським окупантам було б не важко по асфальту через неї перескочити. І бої могли б вестися уже на вулицях Києва.

Другий важливий момент, який не дав рашистам «перескочити» через Ірпінь, – це наявність у річці Ірпінь води. На щастя, вона ще є, і була на момент наступу росіян. Але динаміка водності Ірпеня дуже погана, вона знижується. Як і багатьох інших наших річок. Зокрема, це відбувається через тотальне знищення лісів по берегах рік. В результаті – їх масове обміління. Чи пам'ятає хтось, як по Десні розсікали водне дзеркало ракети? Це було недавно. Нині це неможливо, бо у Десні мало води. Колись повноводна річка Рось влітку 2015 у місті Богуслав взагалі пересохла.

Якщо подивитися на карту, то по берегах річки Ірпінь теж залишилося дуже мало лісів. Тих, що, зокрема, стримують швидке та-

нення снігу і підтримують водність і самого Ірпеня, і його правої притоки Унави. А на її березі, в районі Фастова, завдяки заказнику «Урочище Унава» збереглося близько тисячі гектарів прибережного лісу. Здавалося би, цю діляночку треба берегти як зиницю ока.

Однак у 2021 році усі 1044 гектари водоохоронних лісів цього заказника незаконно викрала у Фастівського лісгоспу група рейдерів за сприяння приватного нотаріуса з м. Василькова та виконавчого комітету Броварської міської ради. Очевидно, цей ліс рейдери планували вирубати, а землю – продати під котеджі. На щастя, цього ще не сталося, але у разі успіху рейдерської атаки водність річки Унава, а отже, і річки Ірпінь буде підірвана, і оборонна значимість долини річки Ірпінь буде зведена практично до нуля.

Зараз Київський еколого-культурний центр з рейдерами судиться.

Після нашої перемоги (а краще – навіть не чекаючи цього) проблему знищення оборонних природних форпостів, а також стратегічних природних ресурсів місцевою владою (заплави річки Ірпінь та інших річок, Змієвих валів, лісів, озер тощо) необхідно обговорити на найвищому рівні. Місцева влада, яка допускала це, а також

Держлісагентство України, мають бути суворо покарані. Навколо всіх річок повинні бути виділені значні лісові ділянки з повною забороною рубок. Забудовники мають забратися з усіх заплав річок. Усі заплавні ліси повинні отримати статус заповідних. Безглузда роздача землі під котеджі має бути припинена.

Я б не хотів, щоб героїчна заплава річки Ірпінь після нашої перемоги над путінськими орками, як легендарний природний об'єкт, потім була би знову забута і поступово забудована. Річка Ірпінь має отримати звання «Річка-Герой». Вона заслужила це своєю 1000-річною героїчною історією із захисту Києва. Заплаву річки треба взяти під повну охорону, дозволити повернутися їй у початковий природний заболочений стан, скасувати всі плани Ірпінської міськради щодо її забудови.

А також річка Ірпінь, як перша в Україні «Річка-Герой», має отримати статус юридичної особи. До речі, отримання річками статусу юридичної особи – зростаючий тренд в усьому світі. У 2008 році статус юридичної особи отримала кілька річок в Екваторі, у 2017 році статус юридичної особи набула річка Уонгануї у Новій Зеландії та річка Ганг та Ямуна в Індії. Верховний суд Індії зазначив в ухвалі наступне: «Ріки дихають, живуть і підтримують спільноти». У 2020 році у США юридичний статус отримали річки Кламат і Снейк, а в 2021-му в Бангладеш усі річки отримали статус «живих істот».

Юридичний статус мають річки також і в багатьох інших країнах світу, що дозволяє якісно захищати ці річки. До речі, на Всесвітньому конгресі з охорони природи МСОП було оголошено, що рух за визнання прав річок і річкових басейнів стрімко зростає. Минуло близько року з моменту офіційного прийняття Загальної декларації прав річок, і за останній рік за річками права були визнані або заявлені у багатьох країнах світу.

Володимир БОРЕЙКО,
Київський еколого-культурний центр

